

LINHART: TA VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI

Dramsko delo "Ta veseli dan ali Matiček se ženi" je komedija, ki spada v obdobje razsvetljenstva. To obdobje za Slovence pomeni prvi pojav nacionalne ideje in zahtev po uporabi lastnega jezika. Vse to je izraženo v številnih literarnih delih, ki so v času razsvetljenstva nastajale izpod peres slovenske inteligence kot gobe po dežju. Eden vidnejših ustvarjalcev tedanjega časa je bil tudi Anton Tomaž Linhart, prvi slovenski dramatik. Po uspešnem ognjenem krstu z "Županovo Micko" konec 1790. leta, je bila nekaj mesecev kasneje uprizorjena še ena veseloigra tj. Ta veseli dan.

Matiček je pravzaprav Linhartova priredba takrat zelo odmevne Beaumarchaisove komedije "Figarojeva poroka." Linhart je seveda določene stvari spremenil in jih mojstrsko prilagodil slovenskim razmeram, tako da lahko njegovo delo štejemo za mojstrovino.

Bistvene stvari, ki jih je Linhart spremenil glede na izvirnik:

1. zmanjšal je število prizorov na 74, kar je dosegel s strnevanjem in zgoščevanjem
2. zmanjšal je število nastopajočih oseb in hkrati dodal še svojo (Zmešnjava)
3. družbeni položaj glavnih oseb je pomaknil navzdol in dogajanje pomaknil na podeželski grad
4. aktualiziral je dialoge glede na tedanje slovenske razmere
5. nekatere manjše korekture, prilagojene zahtevam cenzure...

Komedija je zgrajena iz 5 dejanj oz. aktov.

Dogajanje je postavljeno na podeželski "grad na Gorenjskem blizu vasi". Že v prvem nastopu spoznamo glavna akterja komedije vrtnarja Matička in služabnico baronove gospe Nežko. Sta sredi priprav na bližnjo njuno poroko, zato si med drugim ogledujeta tudi njuno novo prebivališče, ki jima ga je naklonil baron Naletel. Njuno gnezdece se nahaja neposredno v bližini baronovih prostorov, kajti njegov skriti namen je čimvečkrat obiskati Nežkino posteljo v nočnih urah. Zato je tudi najel graščinskega kancelirja Žužka, da "naj Nežko spravi na njegovo plat." Matiček je zelo razburjen, ko mu Nežka to razkrije, a narediti ne more nič. Stvari se zapletejo, ko advokat Zmešnjava zagrozi s tožbo, zaradi neporavnave 200 goldinarjev, ki si jih je Matiček svoje dni sposodil od Smrekarice, v zameno za poroko z njo. V prvem aktu spoznamo še študenta Tončka, ki sredi sramežljive pubertete ("le kako žensko zagledam, že mi srce bije") skače okrog ženskih kril in še dodatno zaplete situacijo. Znan nam postane tudi izvor imena Naletel, ko baron nasede ("Ha,ha, ta se je naletel")

Matičkovi izmišljotini o obredu. Njegovo "naletavanje" se ponovi še večkrat v komediji.

V drugem aktu se začnejo spletkarjenja. Matiček izroči Žužkovemu šribarju Budalu ljubezensko pismo, ki naj bi bil baronu zadosten dokaz, da se njegova Rozala dobiva z drugim. To naj bi v baronu vzbudilo ljubosumje. Hkrati Matiček predlaga novo šalo na račun barona. Tončka naj bi preoblekli v Nežkin gvant in mu ga podtaknili. Baron Naletel pa kasneje še enkrat upraviči svoje ime z vdorom v Rozalino sobo, misleč da se notri skriva moški. Stvari se še bolj zapletejo, ko pijani delavec Gašper da slutiti baronu, da je Tonček res bil v famozni sobi.

Vrh komedije je tretji akt. Gordijski vozeli intrig se zdi absurden tudi akterjem samim (Baron: "Ni drugače! Za norca me imajo!"). Soočenje barona in Matička je napeto, a vendar sta oba prepričana v končno zmago (Matiček: "Zvit je, beštija; al jaz sem še bolj." ; Baron: "Vendar nič ne ve; dekline mu ni nič povedalo."). Matičku stvar na videz oteži sojenje, ki ga na koncu v bistvu izvleče iz godlje. Na zaslišanju Žužek ugotovi, da je Matiček sin Žužka in Smrekarice.

Tako seveda poroka s staro upnico ne bo potrebna (Budalo: "Tak je ne bo vzel.") Žužek je presrečen, ko ugleda svojega Jurčka, baron pa še enkrat več - naleti.

Počasi že izgublja vojno, saj mu zmaga očitno ni usojena. Vse upe je polagal na pravdo s Smrekarico, kar se kaže v zanemarjanju ostalih pravnih, a vse je obrnilo proti njemu. Končni rezultat: poroka je zakonsko dovoljena, Nežka lahko kot doto obdrži denar, ki bi drugače šel Smrekarici in Matiček spozna prave neciganske starše.

Po obredu s kmetiškimi fanti in dekličmi v četrtem aktu, se v petem aktu za novo spletko odločita Nežka in gospa. Gospa se preobleče v Nežko, ki že prej povabi barona na večerni sestanek. Baron je vznemirjen, končno se mu je nasmešnila sreča. V utici dvori "Nežki" in jo poučuje kakšna naj bo, da mu bo všeč ("To je ročica, mehka kakor polhek...Žene mislijo, da je vse storjeno, kadar nas ljubijo...Naša dolžnost je, da žene dobimo, in njih dolžnost je nas držati."). Matiček o spletki ni obveščen, zato se hoče Nežki maščevati tako, da zapeljuje gospo ("Ali ne vedo, kako grozno jih ljubim?"). Vse se razkrije in baron spet - naleti. Razplet: Nežka in Matiček se poročita, baron se pobota z ženo, poroči pa se tudi Žužek in sicer s Smrekarico. Sklepni verzi

Matička ("Jeza, žalost le na stran, dans je moj veseli dan!") pa nam povedo, da so s koncem vsi srečni in zadovoljni.

IDEJA: "Med zdravim ljudstvom, ki brani svoje človeške pravice in gospodo, ki mu te pravice krati, je boj neizbežen in nepomirljiv. Bodočnost je na strani tlačanih, ker so bistri, žilavi v obrambi svojega dostojanstva. Kadar so ogroženi v svojih pravicah, ravnajo po zdravi pameti, ne pa po zapovedi, ki so jim jo vcepljali s prižnice, naj bosta podložnik in služabnik slepo pokorna svojemu gospodu" (Alfonz Gspan)

OZNAKA OSEB:

BARON NALETEL: ukazovalen ("Jaz hočem vedeti, kdo je notri!"), samozaljubljen ("Gospod, kakor sem jaz, svojo besedo drži."), egocentričen (razlaga preoblečeni gospe svoje kriterije in gleda le na svoje potrebe), neumen, naiven, zaletav, pohoten, agresiven ("Ubijem ga, študenta"; številne zaušnice), hinavski ("Ne bodi huda, žena!")

GOSPA ROZALA: dobra, bistra, prijazna, zmerna, zvesta, moralno-neoporečna

NEŽKA: prikupna ("Človek se mora vanjo zaljubiti"), odrezava (izmikala se baronu), poštena (ko prinese goldinarje na pravdo), zvijačna (1000 in ena spletki), ustrežljiva (v odnosu na Tončka, gospo in Matička)

ŽUŽEK: sprva zloben, petolizniški kasneje melanholičen ("Šentani tat, na cesti je bil najden"; "Pritisni na svoje prsi svojega očeta")

MATIČEK: prožen, bister, mobilni, odrezav, borben

TONČEK: razdvojena osebnost med svojo sramežljivostjo in svojimi nagoni

ZMEŠNJAVA, BUDALO: birokratska, vzvišena, ozkogledna (dialog pred pravdo)